

Familiejordbruket i det 21. århundre

**Innlegg på seminar i Agri Analyse
tirsdag 2. september 2014
Per Harald Grue**

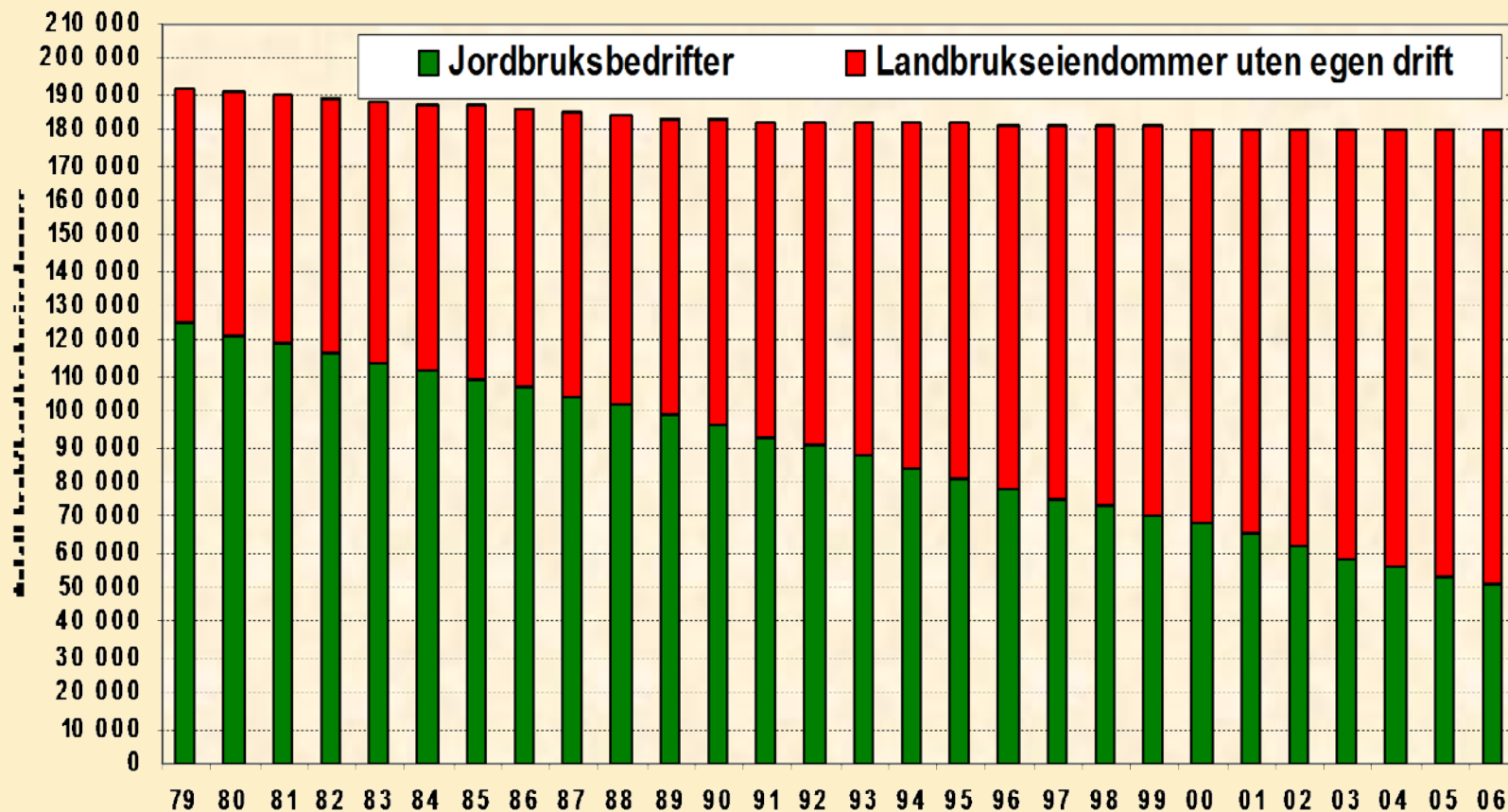
Familiejordbruket i lys av grunnlovsjubileet

- Norge fikk et jordbruk basert på selveiende bønder som et av første land i Europa
- Norske selveiende bønder kunne stemme og var representerte på Eidsvoll i 1814
- Grunnlovsfesting av odelsretten og økt næringsfrihet var bonderepresentantenes viktigste krav på Eidsvoll
- Odelsretten ble grunnlovsfestet med støtte fra toneangivende embetsmenn med Christian Magnus Falsen i spissen
- Odelsretten styrket bøndernes økonomiske og politiske stilling fra 1814
- Odeksloven har etter min mening vært og er en viktig løtestang for norsk landbruk og er en viktig basis for dagens familiejordbruk

Familiejordbruket i det 21. århundre må vurderes ut fra eiendomsstruktur og jordbrukets hovedutfordringer

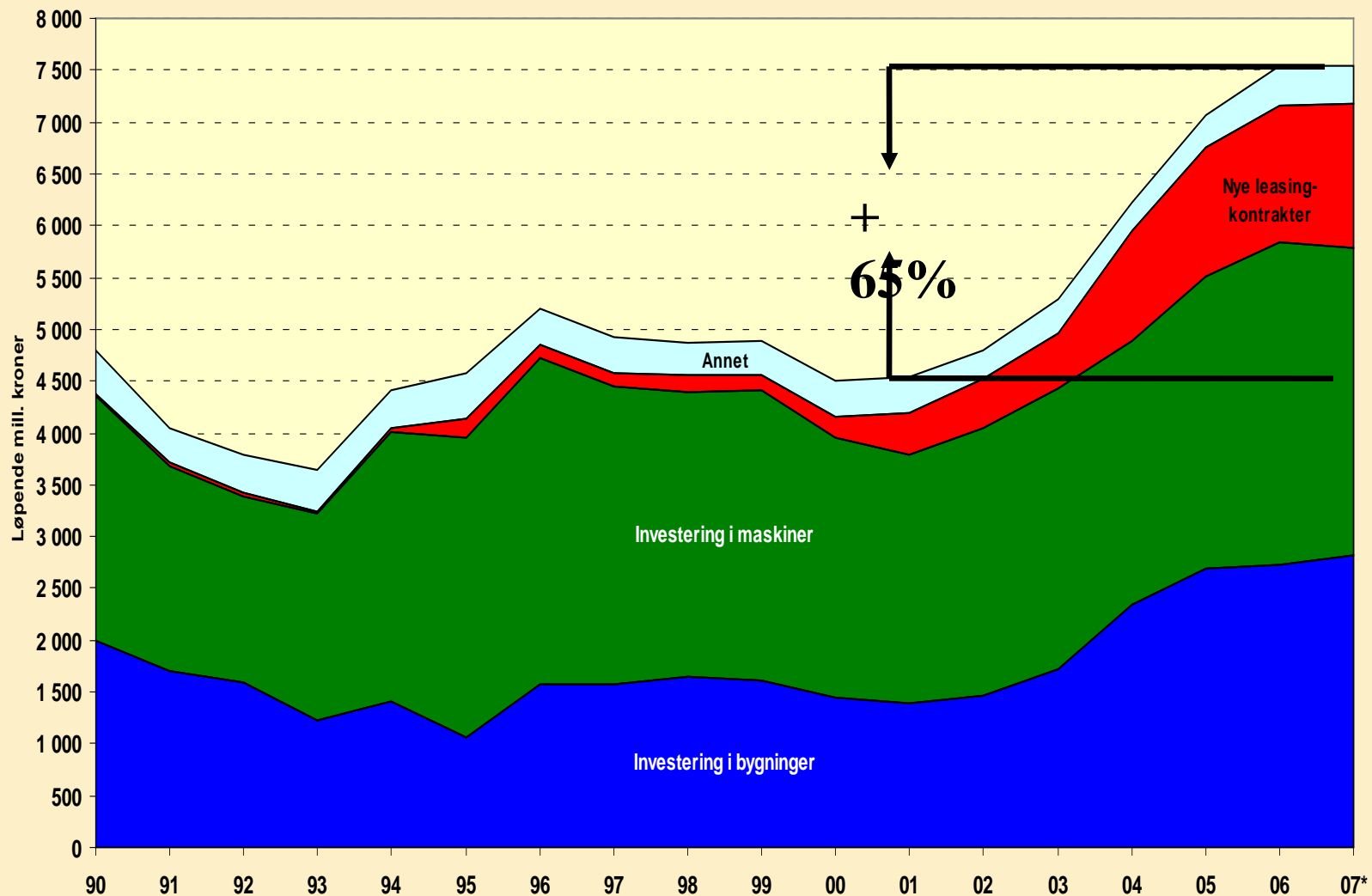
- Viktige trekk i eiendoms- og bruksstrukturen
- Jordbrukets nasjonale og internasjonale rammevilkår
- Behovet for strukturelle endringer i norsk jordbruk
- Klimaendringene gir nye utfordringer for familiejordbruket
- Myndighetenes rammevilkår vil fortsatt være avgjørende for familiejordbrukets utvikling
- De regnskapsmessige og skattemessige rammevilkår for selvstendige næringsdrivende generelt og for landbruket spesielt er et av de viktigste rammevilkår

Jordbruksbedrifter og landbrukseiendommer

Investeringer – utvikling 1990-2007

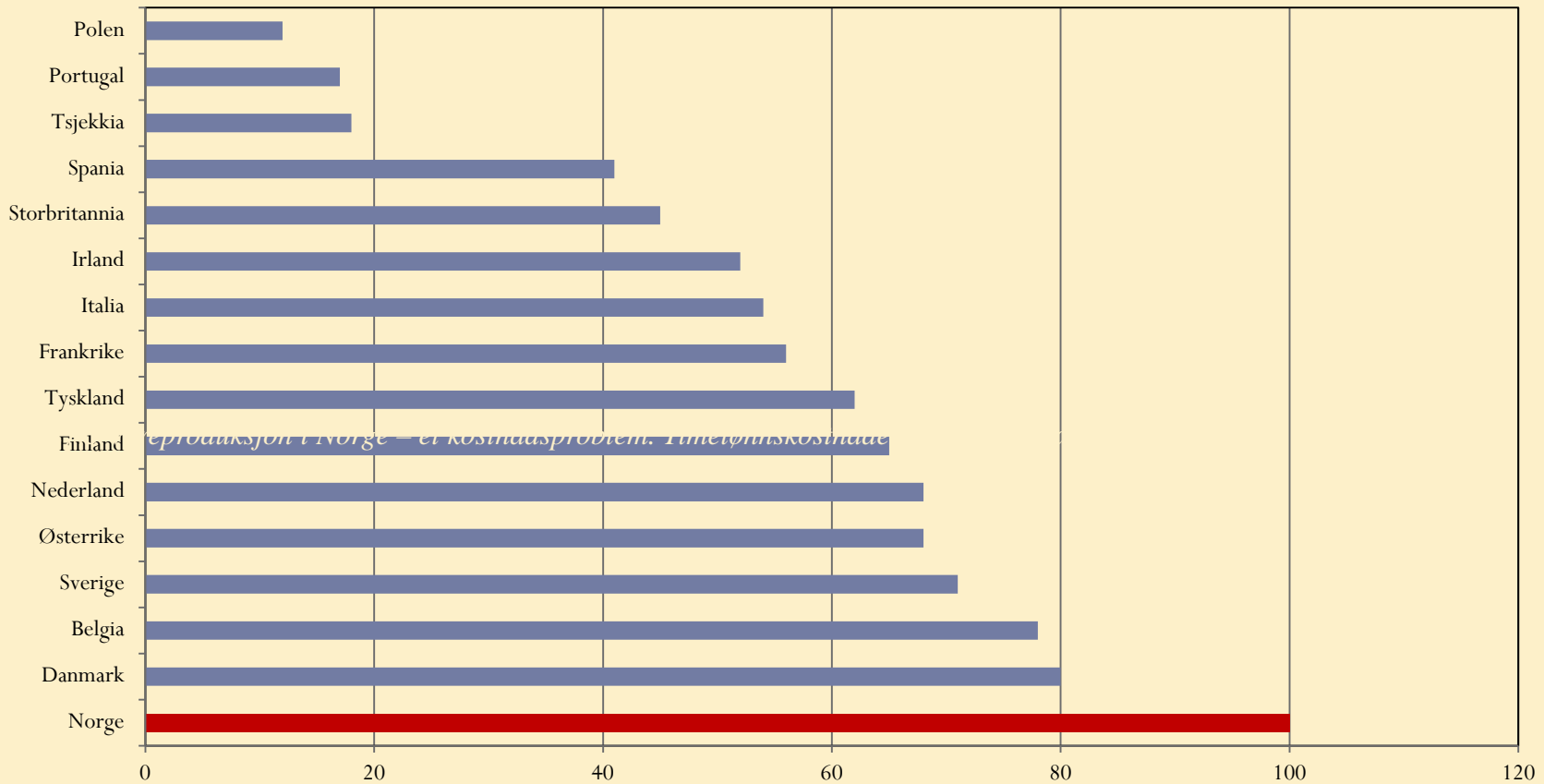
(nominelle tall) - Store utfordringer I åra som kommer

Vareproduksjon i Norge

- et kostnadsproblem

TIMELØNNSATSER I FELLES VALUTA

Kilde: NOU 2013:7

Kilde: NOU 2013:7

Klimaendringene krever mer langsiktig ressursforvaltning

- Klimaendringene med økt temperatur og mer nedbør gir norsk jordbruk økte muligheter
- Sterkt økte investeringer i grøfting og sikring av jord- og skogarealene nødvendig
- Store svingninger i temperatur og nedbør vil gi større variasjoner i årlig inntekt og inntjening i de fleste produksjoner

De framtidige nasjonale og internasjonale rammer

- Hovedtrekkene i de nasjonale landbrukspolitiske mål ble videreført av daværende Regjering og stortingsflertall i Landbruksmeldingen i 2012.
- Dagens Regjering og stortingsflertallet klargjør de i noen grad målene ved behandling av jordbruksoppgjøret i juni i år
- Større knapphet på mat internasjonalt har påvirket norsk landbrukspolitikk og vil trolig gjøre det i åra som kommer
- Rammene for norsk produksjon og virkemidler er fastsatt og vil i framtida bli fastsatt i internasjonale forhandlinger i WTO
- Stabile og langsiktige rammevilkår er nødvendige for å effektivisere og modernisere hele verdikjeden i landbruket
- Jordbruket bør og må integreres i nasjonal og internasjonal klimapolitikk

Framtidige landbrukspolitiske hovedstrategier

- En sterk og ambisiøs offentlig landbrukspolitikk er nødvendig med bl.a. høy budsjettstøtte
- Landbrukspolitikken bør og må ha et helhetssyn på hele matvarekjeden
- Vi bør videreutvikle og styrke den norske samhandlingsmodell i landbruket
- Konkurransedyktige inntektsmuligheter på kort og lang sikt må til for å rekruttere dyktig ungdom til landbruksnæringene
- En næringspolitikk for innovasjon og fornyelse må videreutvikles
- Vi må utvikle en samlet miljø-, energi- og klimastrategi for jordbrukssektoren nasjonalt og globalt

Noen utfordringer for bøndene som bedriftsledere

- Bøndene må være en god bedriftsleder, ha innsikt i hvordan markedet fungerer og tilpasse seg de politiske rammevilkår
- De politiske rammevilkår har vært og vil i framtida være avgjørende for landbrukets framtid. Denne situasjonen har landbruket til felles med en stor del av norsk næringsliv
- Bevisstgjøre alle bønder på bedriftsøkonomisk tilpassing etter skatt
- Økt fokus på tilpassing for kjøper og selger ved eiendomsoverdragelse ved familiesalg etter skatt
- Bøndene må ha god og oppdatert kunnskap om marked og produksjon

Noen vurderinger om familiejordbrukets framtid (I)

- Vi må definere begrepet ”familiejordbruk” tydeligere.
- Min definisjon: Personlig eide landbrukseiendommer som familien bor på og i stor grad selges til familiemedlemmer ved generasjonsskifte
- Familiejordbrukets omfang og størrelse vil avhenge av lovgivning og myndighetenes øvrige rammevilkår
- Det vil neppe være riktig eller mulig å sette så sterke begrensninger på nye selskapsformer som det som gjøres i dag
- Eiendoms- og ressursforvaltningen blir en stadig viktigere del av familiejordbrukets virksomhet og utfordringer
- På 120 000 jordbrukseiendommer er eiendoms- og ressursforvaltning og ikke næring det viktigste

Noen vurderinger om familiejordbrukets framtid (II)

- Skal norsk jordbruk overleve og, utvikles og kunne ekspandere blir det mer avgjørende enn i dag med en langsiktig ressursforvaltning
- Landbruksbedriftene avkastning må vurderes i et langsiktig perspektiv
- De langsiktige utfordringer styrker i utgangspunktet familiejordbrukets stilling
- Familiejordbruket må ha en betydelig egenkapital som ikke forrentes på kort sikt og ha mulighet til øke egenkapitalen for å gjennomføre nødvendige framtidige strukturendringer
- Myndighetenes rammevilkår for selvstendige næringsdrivende generelt og landbruket spesielt gir familiejordbruket i dag for dårlige utviklingsmuligheter

Noen vurderinger om familiejordbrukets framtid (III)

- Rammevilkårene for selvstendige næringsdrivende som i hovedsak utfører produksjonen med eget arbeid og betydelig egenkapital er tillagt alt for liten vekt i norsk næringspolitikk av skiftende regjeringer de 15-20 siste år
- Det må legges langt større vekt på mulighet også for mindre selvstendige næringsdrivende til skattefritt å bygge opp egenkapital og moderate bestemmelser om gevinstbeskatning
- I et land der det er full sysselsetting og sikre og gode inntektsmuligheter i lønnet arbeid kan ikke mindre selvstendige næringsdrivende ha lave inntekter som yrkesaktive og dø rike
- Solbergregjeringens endringer i rammevilkår ved eiendomsoverdragelse ved avvikling av arveavgiften representerer en stor forverring av rammevilkårene for familiejordbruket i Norge